

**Läroarutbildningen
Examensarbete
Hösten 2004**

**Andraspråksinläring –
Betydelsen av naturlig inläring hos
andraspråkselever**

**Handledare:
Anna Flyman - Mattsson**

**Författare:
Beata Ruzsovcics
Linda Henriksson**

Andraspråksinläring – Betydelsen av naturlig inläring hos andraspråkselever

**Beata Ruzsovics
Linda Henriksson**

Abstract

Arbetet handlar om andraspråksinläring och olika sätt att undervisa andraspråkselever. Vår litteraturgenomgång visar att naturliga inslag i undervisningen kan främja språkinläringen. Med naturliga inslag i undervisningen menar vi att lärarna ger eleverna många och rika möjligheter att prata om sådant som ligger nära elevernas vardag och erfarenheter. Vårt syfte har varit att undersöka om lärare använder sig av naturliga undervisningssituationer i klasserna i så stor utsträckning som de tycker att de gör. För att få svar på vår frågeställning har vi varit ute och observerat olika klassrumssituationer och intervjuat klasslärarna på två olika skolor. De aktiviteter vi observerade delade vi upp i naturlig respektive ej naturlig inläring. Resultatet vi fick fram visar att lärarna är medvetna om att naturliga situationer leder till språkinläring och att de även använder dessa i stor utsträckning: tio av de tolv aktiviteter vi observerade klassades som naturliga då eleverna oftast fick arbeta utifrån sina egna förutsättningar och erfarenheter.

Ämnesord: Svenska som andraspråk, andraspråksinläring och naturlig inläring.

Innehåll

1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte	5
1.3 Upplägg	6
2. Litteraturgenomgång	7
2.1 Första- och andraspråksinläring	7
2.1.1 Andraspråksinläring ur ett grammatiskt perspektiv	8
2.1.2 Andraspråksinläring ur ett kulturellt perspektiv.....	9
2.1.3 Faktorer som påverkar andraspråksinläringen	9
2.2. Vad säger styrdokumentet?	11
2.2.1 Lpo 94	11
2.2.2 Svenska som andraspråk	11
2.3 Kommunikationens betydelse för andraspråksinläringen	12
2.4 Naturlig inläring	13
3. Empirisk del	16
3.1 Metod och material.....	16
3.1.1 Databehandling.....	16
3.1.2 Undersökningsgruppens bakgrund.....	16
3.1.3 Databehandling	17
3.2 Skola A.....	17
3.2.1 Intervju med klasslärare på skola A	17
3.2.2 Observation på skola A	18
3.2.3 Sammanfattning av undersökning på skola A.....	21
3.3 Skola B	22
3.3.1 Intervju med klasslärare på skola B	22
3.3.2 Observation på skola B	23
3.3.3 Sammanfattning av undersökning på skola B	27
4. Diskussion	28
Sammanfattning	31
Källförteckning	32
Bilagor	

Förord

Vi vill tacka vår handledare Anna Flyman – Mattsson för hennes stöd och hennes hjälp under arbetets gång.

Vi tackar för det varma mottagandet på skolorna. Ett speciellt tack till klasslärarna för att de lät oss följa deras undervisning och svarade på våra frågor.

Till sist vill vi tacka alla andra som har stöttat oss under arbetsprocessen.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Språk handlar om behov. En person lär sig inte ett språk bara för att hon eller han hör det talas. Språket måste vara viktigt för personen i fråga. Det är för att kunna kommunicera med personerna i sin omgivning som individen lär sig språk. Barn lär sig de språk som talas av dem som barnet älskar - det är den största drivkraften. Människor fungerar som förebilder och kan därmed vara avgörande för språkinläringen (Ladberg 2003:49)

De barn som kommer till Sverige måste få hjälp med att lära sig det svenska språket för att kunna bli fullvärdiga medlemmar i det svenska samhället. I Lpo 94 står det följande: "Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift" (Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet 94, 2 001:12). Det är därför viktigt att pedagogen tar hänsyn till de elever som har svenska som andraspråk och hjälper dem komma ifatt sina kamrater som har svenska som modersmål.

I dagens skola är det många elever med svenska som andraspråk som slutar grundskolan med ofullständiga betyg. Enligt Skolverkets betygsrapporter slutar runt 20 % av de tvåspråkiga eleverna grundskolan utan att vara behöriga till nationella gymnasieprogram. Bland samtliga elever är andelen hälften så stor. Att det är fler andraspråkselever som inte får godkänt kan inte rimligen bero på att de är mindre begåvade än de elever som har svenska som modersmål (Edlund, 2004: 9). Är det möjligt att pedagogerna i dagens skola helt enkelt har fått för lite utbildning i hur de kan arbeta för att främja andraspråksinläringen?

1.2 Syfte

Syftet är att undersöka om lärarens tankar om undervisningen stämmer överens med det som läraren gör och vad som verkligen händer i klassrummet. Det som ska tittas närmare på är hur många naturliga övningar man använder sig av i klassrummet. Naturliga övningar kan till exempel vara samtal, diskussioner och övningar där eleverna får använda sig av sina erfarenheter. Frågan som arbetet försöker besvara är: Använder lärarna naturliga övningar i så stor utsträckning som de tror att de gör?

1.3 Upplägg

I arbetets litteraturgenomgång beskrivs kortfattat hur andraspråksinlärning går till enligt Pienemanns teori, olika faktorer som påverkar språkinlärningen, vad styrdokumentet säger om språkutveckling samt olika sätt som främjar språkutvecklingen. I den empiriska delen redovisas intervjuer och observationer skola för skola. Efter varje skola sammanfattas resultatet av undersökningen. Därefter diskuteras arbetet, och avslutningsvis görs en sammanfattning.

2. Litteraturgenomgång

2.1 Första- och andraspråksinlärning

Andraspråk är ett språk som börjar läras in först efter att ett annat språk redan etablerats. Det är detta som är den största skillnaden mellan svenska som modersmål och svenska som andraspråk. Vi har valt att skilja på svenska som andraspråk och svenska som främmande språk. Med svenska som främmande språk menas inlärning av svenska som sker utanför Sverige. Detta språk lärs in enbart genom undervisning. Svenska som främmande språk kommer dock inte att tas upp i arbetet. Svenska som andraspråk handlar däremot om att svenska lärs in som ett andraspråk i Sverige (Viberg, 2000).

Barns förstaspråk är något som i stort sett lärs in automatiskt genom att de lyssnar på vad de vuxna säger och försöker imitera dem. Enligt Donaldson (1991) är en viss del av språket dock medfött. Hon tar upp Chomskys tes som är att vi har en medfödd kunskap om hur mänskligt språk är beskaffat. Chomsky menar att vi från födseln är utrustade med en speciell lyhördhet för de drag i det mänskliga språkets grammatik som är universella. ”Man betonade starkt det faktum att barns språkfel ibland avslöjar kunskap om regler. Det ansågs att om ett barn säger ”jag gedde det” så måste han (på något omedvetet sätt) ha formulerat regeln för sig att man kan bilda imperfekt av ett verb genom att lägga till –de till infinitiven” (s 29). Att barn använder dessa ord kan inte förklaras genom att de imiterar vuxna eftersom dessa ord inte förekommer i vårt vardagliga tal. ”Barnets egna konstruktioner och påhittade ord skulle istället kunna vara en konsekvens av att språket till viss del är en medfödd färdighet och att barnet själv deltar genom att pröva olika språkliga uttryck” (Arnqvist, 1993: 26).

Andraspråksinlärningen brukar förknippas med hårt arbete, och det är långt ifrån alla som lyckas med att nå den nivå som deras enspråkiga kamrater har. Enligt Hyltensam (2000) anses det ta fem-sju år för ett barn som kommer i kontakt med andraspråk vid skolstarten att komma ifatt sina jämnåriga infödda när det gäller språkets funktion som tankeredskap (s 8). Det brukar dock sägas att det är lättare att tillägna sig ett nytt språk ju yngre inläraren är. ”Yngre barn lär sig språkets automatik ganska fort. Under utvecklingens gång blir det allt svårare. Det är lätt att höra på vuxnas tal att ett nytt språk inte flyter lika lätt som på modersmålet” (Ladberg, 2000: 88).

2.1.1 Andraspråksinlärning ur ett grammatiskt perspektiv

Ett sätt att beskriva hur andraspråksinlärningen går till är genom processbarhetsteorin som är en aktuell språkinlärningsteori. Denna teori har utvecklats av Pienemann (se vidare i Pienemann & Håkansson, 1999) och är baserad på Levelts modell från 1989 som handlar om den grammatiska koden för yttrande. Enligt Pienemanns teori automatiseras språkinlärningen hos inläraren gradvis i ett antal steg som bygger på varandra. ”En grundtes är att man behöver automatiserade grammatiska processer för att kunna använda språket i kommutativa situationer” (Håkansson, 2000: 139). En talare kan inte klara av att både ta emot vad motparten säger samtidigt som hon planerar sitt eget inlägg, letar efter ord i det mentala lexikonet och strukturerar meningar utan att använda sig av färdiga rutiner. För andraspråksinlärare handlar det om att hitta nya rutiner för andraspråket (a.a).

Enligt Håkansson (2000) kan andraspråksinlärningen delas in i fem olika steg enligt processbarhetsteorin. Det första steget gäller inte bara andraspråksinlärningen utan all språkinlärning. Här gäller det att lära sig språkets ord. Inläraren måste göra detta innan hon börjar tillämpa grammatiska regler på dem. Steg två innebär att inläraren upptäcker ordklasser och att de har olika funktioner i en mening. Om språket har ändelser börjar inläraren markera dem på detta stadium. Den som lär sig svenska markerar då substantiv för bestämdhet och plural (katt-en, katter) och verb för tempus (jama-de). I det tredje steget klarar inläraren att processa grammatisk information mellan två ord. I en fras exempelvis kan adjektiv och substantiv markeras för numerus och genus inom nominalfrasen (en brun hund – flera bruna hundar). Detta kallas även kongruensböjning. Ordföljden är fortfarande rak, även om det kommer ett adverb först i satsen eftersom informationsöverföringen begränsas till att gälla inom frasen. Inläraren kan då till exempel säga ”nu jag skriver”. Inläraren kan alltså i steg tre ännu inte processa hela satser. I steg fyra kan inläraren processa över frasgränserna (hundarna är bruna) och ordföljden blir omvänd efter framförställt adverb (nu skriver jag). I detta steg har inläraren i stort sett överblick över hela satsen och kan överföra grammatisk information mellan subjektsdel och predikatsdel. I det femte och sista steget lär sig inläraren att processa hela meningar och skilja ut bisatser från huvudsatser. (s 139f)

I de flesta fall finns det en logisk förklaring till varför elever med utländsk bakgrund gör språkliga fel. Det kan till exempel vara så att på elevens modersmål finns inte vissa av orden vi har på svenska eller så använder de bara ett ord för våra två. När en liten bosnisk flicka

säger: ”Jag vill smörgås”, i stället för: ”Jag vill ha smörgås”, så är det för att *vill ha* motsvaras av bara ett ord i hennes språk”(Ladberg 2000:68).

2.1.2 Andraspråksinläring ur ett kulturellt perspektiv

Att lära sig ett nytt språk innebär mycket mera än att bara lära sig konstruera en mening på rätt sätt. Att lära sig språk innebär också att lära sig kultur. Nedan följer kortfattat vilka svårigheter man kan träffa på som andraspråksinlärare. En av svårigheterna är att något så enkelt som att veta hur man ska hälsa. ”Att hälsa på arabiska innebär andra ord men också gester, tonfall och blickar. Svenska barn lär sig att se vuxna i ögonen, barn i många andra kulturer lär sig att slå ner blicken inför en vuxen” (Ladberg, 2000: 72). Andra svårigheter kan vara att behärska humor och ironi eftersom det ofta bygger på sådant som är underförstått. Ladberg (2000) skriver att många som har lärt sig svenska som vuxna anser att humor och ironi tillhör det som är det svåraste att lära sig. Sättet att umgås på kan också variera mycket mellan kulturerna. I vissa länder anses det vara en självklarhet att ett barn tilltalar den vuxne med *ni*, något som här i Sverige är rätt ovanligt. Även sättet som barn och vuxen umgås på kan vara mycket annorlunda. I Sverige umgås vi som om vi nästan vore jämnåriga vilket kan vara svårt att förstå för någon som kommer ifrån en annan kultur. ”I många kulturer är det självklart för barn att använda respektfulla tilltalsord till äldre personer, att vänta på att bli tilltalad, och att på olika sätt markera sin ställning som yngre och underordnad.” (a.a: 75)

2.1.3 Faktorer som påverkar andraspråksinläring

Ladberg (2000) anser att en av lärarnas viktigaste uppgift i skolan är att stärka varje elevs självförtroende. En elev som har ett bra självförtroende vågar mycket mer än en elev med ett dåligt. Eleven vågar fråga om hon inte kan. De vågar säga vad de tycker och tänker eftersom de inte är rädda för att ”göra bort sig”. En elev som inte vågar något får inga nya erfarenheter och då bildas det ”inga nya nätverk i hjärnan” (s. 30). En elev som har bra självförtroende och är stolt över sitt ursprung vågar mycket mera språkligt. Om läraren eller andra i elevens omgivning berömmar, uppmuntrar och frågar efter olika ord på elevens modersmål så stärks elevens självförtroende. (a.a: 128)

Som lärare är det även viktigt att ha höga förväntningar på sina elever. ”Uttrycket självuppfyllande profetia brukar användas om förväntningarnas betydelse, ofta då i den negativa meningen: om vi tror att det ska gå dåligt för en elev så kommer det att gå dåligt.”

(a.a: 218). Om andraspråkseleverna märker att läraren har låga förväntningar på dem kommer de till att sluta anstränga sig för att komma ikapp de elever som har svenska som modersmål. Naucleur (2000) skriver om en studie som har gjorts som lyfter fram ett helt nytt perspektiv på varför minoritets eleverna inte har lika stora framgångar i skolan. Hon skriver att samspelet mellan elev och lärare återspeglar den bild som läraren har av olika minoritetsgrupper i samhället. Som lärare är det alltså viktigt att inte ha några fördomar och att ha höga förväntningar på alla elever oavsett om de har svenska som modersmål eller som andraspråk. En annan sak som också är viktig att ta hänsyn till är elevernas motivation. Om eleverna vet varför de ska göra en viss sak och vad de kommer att lära sig ökar deras motivation till uppgiften (Forshage, 2000: 48).

Andra saker som kan påverka elevernas inläring negativt är om eleven känner sig rädd, orolig, sorgsen och stressad. All elevens energi går åt till dessa känslor och det finns inte mycket kvar till att lära sig nya saker. Även om elevens liv är lugnt och stabilt just nu så kan hon vara orolig för andra släktingar som är kvar i hemlandet och undra om de ska få komma till Sverige. Elevernas stress kan i vissa fall minska och göra att eleverna blir mer mottagliga för undervisningen om de får röra på sig. Genom rörelse försvinner stresshormoner ur kroppen snabbare. (Ladberg, 2000: 32ff).

Ladberg (2000) har formulerat några viktiga saker att tänka på utifrån hur vår hjärna fungerar. Dessa saker är följande:

Varje elev behöver känna sig trygg och glad, fri från hot och stress.

Varje elev behöver känna sig omtyckt.

Varje elev behöver tro att hon har möjlighet att lyckas.

Varje elev behöver vara motiverad.

Utan dessa förutsättningar sker inte inläring.

Men vad som är motiverande – det är en personlig fråga. (s. 42)

2.2 Vad säger styrdokumentet?

2.2.1 Lpo 94

I Lpo 94 står det att ”undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevers bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling” (Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet 94, 2001: 6). Som lärare är det viktigt att komma ihåg att de elever som kommer till Sverige från ett annat land har erfarenheter med sig som läraren kan utgå från. Ladberg (2000) berättar i sin bok om en lärare som arbetar med många språkgrupper och har förändrat sin undervisning. Hon berättar följande: ”Numera intresserar jag mig mycket mera för vad barnen redan kan och vad dom tänker. Om jag ska kunna lära dom något måste jag veta vad dom redan har för föreställningar. Annars kan undervisningen gå helt förbi dom” (s. 176).

Vidare står det i Lpo 94 att ”Genom rika möjligheter samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga” (Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet 94 , 2001: 7). Detta är en mycket viktig punkt just för att en person lär sig ett språk genom att han eller hon får möjlighet att använda det. I början av språkinläringen bör eleverna i så stor utsträckning prata kring vardagliga saker och hålla sig till ”här och nu”. Bergman och Sjöqvist (2000) beskriver hur läraren steg för steg kan arbeta för att höja andraspråkselevernas kognitiva nivå, dvs. kunna gå från ”här och nu” till ”där och då.” Eleverna måste få möjlighet att vara språkligt aktiva under lektionstiden. De ska få möjlighet att samtala på många olika sätt som till exempel diskutera, berätta, förklara, presentera och fråga.

2.2.2 Svenska som andraspråk

I kursplanen för svenska som andraspråk står det att syftet med utbildningen är att ”eleverna ska uppnå en funktionell behärskning av det svenska språket som är i nivå med den som elever med svenska som modersmål har” (Grundskolans kursplaner och betygskriterier, 2002: 102). Det önskvärda med undervisningen är just att de ska komma ifatt sina skolkamrater. Men det är inte så lätt att göra det. Viberg (2001) skriver i en artikel i Pedagogiska magasinet om undersökningar som har gjorts i Kanada och i USA. Dessa undersökningar har visat att det i snitt tar två år att lära sig klara av muntlig vardaglig kommunikation och att det tar betydligt

längre tid att hinna ikapp de infödda eleverna i läsåmnen. Inte nog med att eleverna som har svenska som andraspråk ska lära sig språket, de ska ju även lära sig innehållet i undervisningen. Just på grund av detta kan det vara mycket tidskrävande att hinna ikapp eleverna som har svenska som modersmål. På senare tid har man dock insett hur viktigt det är att invandrarelever får möjlighet att använda sitt modersmål när de ska lära sig svenska. Ladberg (2000) skriver att ”möjlighet att få använda de(t) språk man kan, gör alltså inläringen av ett nytt språk lättare, inte svårare” (s.117). Det är numera rätt så vanligt att modersmålläraren är delaktig i det ordinarie klassrumsarbetet.

Kursplanen tar även upp hur viktigt det är att eleven som har svenska som andraspråk ”får möjlighet att förstå svensk skönlitteratur och svensk kultur och blir förtrogen med värdegrund på vilken det svenska samhället vilar...” (Grundskolans kursplaner och betygskriterier, 2000: 103). Läraren ska låta eleverna få lyssna och läsa mycket på sagor och berättelser eftersom det är gynnsamt för deras språkutveckling. Benckert (2000a) skriver hur viktigt det är med sagor och berättelser. Det är dock inte enbart för språkutvecklingen som det är gynnsamt utan även för att eleverna får kunskap om sin omvärld. Genom att de får lyssna på och läsa sagor utvecklar de också sitt ordförråd och får insikt om hur det svenska språket är uppbyggt (s 26f).

2.3 Kommunikationens betydelse för andraspråksinläringen

Enligt Enström och Holmegaard (1993) är det viktigt att använda ord i olika situationer som är meningsfulla och konkreta. Detta därför att ord ingår alltid i ett sammanhang. Om orden plockas bort ur sammanhanget förloras deras djupare innebörd. Genom olika upplevelser och i konkreta situationer byggs ordförrådet lättare upp. Genom många tillfällen att prata, diskutera och att få stimulans till att uttrycka sig i tal och i skrift lär man sig fler ord och begrepp. Det är lättare och viktigare att lära sig ett nytt ord om ordet behövs för att kunna förstå eller uttrycka något (s.165).

Magnusson (1986) menar att undervisningen ska utgå ifrån de kommunikationsbehov eleverna har eftersom det är viktigt att eleverna lär sig att kommunicera på sitt målspråk (Målspråk är det språk som en person försöker lära sig, vare sig det är engelska, tyska eller något annat språk). Frågan som läraren behöver ställa till sig själv är: Vad är det för slags språk eleven behöver till exempel för att klara sig i skolan och samhället i övrigt? (s.51). Tingbjörn (1994) skriver att ett problem som lärare kan ha är att hitta rika möjligheter för

eleverna att prata svenska och att använda sitt svenska språk med personer som har svenska som sitt modersmål, särskilt om eleverna bor i ett område där det bara bor invandrare. Eleverna behöver använda sitt nya språk i meningsfulla och äkta kommunikativa situationer (s 86).

I Lpo 94 står det att ”Skolan skall förmedla de mer beständiga kunskaperna som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver” (Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet 94, 2001: 7). Tingbjörn (1994) anser att om de elever som lär sig ett nytt språk inte får äkta språklig stimulans leder detta i vissa fall till inlärningssvårigheter. När en person lär sig ett nytt språk så sägs det att den personen kommer att få rika möjligheter till direkta samtal med målspråkstalare. Eftersom eleverna sällan möter människor med det språk som de försöker lära sig så blir det ett avlagset framtidsmål, särskilt för elever i skolan. Att inte få använda språket i kommunikationssituationer gör att det man lär sig bara blir ett inpluggande av fakta och färdigheter som inte kan användas (s. 83). Detta är något som Bergman (2000) har tagit fasta på. Han tycker nämligen att det språk som invandrarelever behöver är det som gör att de kommer in i kamratgemenskapen och senare genom detta in i samhället (s. 27). Benckert (2000b) ger förslag på fyra frågor som de som jobbar med invandrarelever bör ställa till sig själva. Även hon går in på detta med kommunikation. De fyra frågorna är:

- Hur lär sig barnen svenska?
- Av vem lär de sig svenska?
- När lär de sig svenska?
- Vad behöver de för språk för att kommunicera och komma i kontakt med andra? (s. 85)

2.4 Naturlig inläring

En definition till naturlig inläring är: ”Det mest utmärkande för vardaglig kommunikation är att den är muntlig och som regel, ett samtal ansikte mot ansikte. Vardagliga samtal handlar för det mesta om vardagliga situationer eller sådant som de konverserande är intresserade av att dryfta” (Wikström, 1996, s.135). Ju närmare verkligheten läraren kan komma i sin undervisning desto mer aktivitet får han eller hon hos eleverna. Lärarens roll i klassrummet blir att vara handledare och inte ”utlärare” (Magnusson, 1986: 52).

Enligt Benckert (2000b) finns det olika hjälpmedel som läraren kan ta till för att hjälpa elevernas utveckling av nya ord och begrepp som används dagligen. Ett av de viktigaste

hjälpmedlen är det som finns i vår omgivning. Det är viktigt för invandrarelever att läraren visar eleverna saker i deras naturliga miljö och att de hör språket samtidigt. Alla elevernas sinnen måste aktiveras. Det kan vara så enkelt som att ta eleverna på en promenad till affären, biblioteket och torget (s. 86). De ord som eleverna möter utanför klassrummet, i verklig kommunikation, måste de få använda i undervisning. Här ska de få hjälp av läraren att få bekräftat att de har uppfattat orden rätt och att de är rätt använda. Detta kallas att de lär sig ord genom miljöinläring. Miljöinläring är när man lär sig något som består av språkliga aktiviteter i målspråksmiljö (Tingbjörn, 1994: 275). I all andraspråksundervisning behöver eleverna få många tillfällen att tala svenska (Tingbjörn, 1994: 93).

En annan sak som läraren ska tänka på när hon eller han undervisar andraspråkslever är att det inte är säkert att de har samma förförståelse som de svenska eleverna. I stället för att gå på djupet inom vissa områden så kan läraren behöva ägna tid åt att förklara saker för invandrarelever som för svenska elever är självklara (Sjöqvist & Lindberg, 1996: 103). Strandberg (1996) jobbade med ett temaarbete i sin klass som de kallade "Pizzeriamatematik-interkulturell och vardagsnära matematik". Själva temaarbetet gick ut på att eleverna skulle skriva listor på vad de behöver köpa för att kunna öppna en pizzeria. De letade i storkökskatloger och i Gula Tidningen och skrev sedan listor. Han valde detta därför att han ville arbeta med något konkret och som låg inom elevernas referensram (s. 119). Ladberg (2000) är också för temaarbeten istället för det vanliga skolschemat med uppdelade lektioner. Dessa uppdelade lektioner stämmer inte överens med hur vår hjärna arbetar. För om man jobbar tematiskt blir lektionerna och arbetssättet sammanhängande, och det blir då lättare för hjärnan att koppla samman den nya kunskapen. Ladberg tycker att det bästa sättet att jobba tematiskt är att ha ett stort tema och sedan dela in det i delteman. Då knyts kunskaperna samman genom de små nätverken som vår hjärna bildar. (s.23)

Även Nordheden (1996) jobbar mycket med att visa saker i deras naturliga miljö. Hennes klass går ofta på "naturpromenader". Ute i skogen "förenar vi inläring av ord och kontakt med en livsstil. [...] Samtidigt hjälper de svenska barnen till att träna naturord med invandrabarnen"(s. 66). Hon tror att "det svenska språket bäst lärs in i vardagen". Om läraren utgår ifrån vardagen så har undervisningen en koppling till nuet. Det som barnen lär sig har de inte bara användning av längre fram utan det är viktigt nu (a.a: 73). Det är viktigt att föräldrar till invandrareleverna får veta att barnen inte ska ut på picknick när de är i skogen utan att de ska bedriva "forskning" eftersom en stor del av oä-undervisningen på låg- och

mellanstadiet består av kunskaper om närmiljön. Elevernas framtida inläring i öä-ämnena är till stor del baserade på dessa baskunskaper de lär sig i närmiljön (Wellros, 1993: 120).

Eftersom det har visat sig att det är så viktigt med naturlig inläring för andraspråkselever undrar vi om lärarna tar tillvara på detta.

3. Empirisk del

3.1 Metod och material

För att få svar på frågeställningen krävdes både observation i klassrummen och intervjuer med klasslärarna. Observation valdes för att få en så bra överblick som möjligt av vad som pågick i klassrummet. Under observationen filmade en av oss medan den andre förde anteckningar. Den som filmade rörde sig runt i klassrummet för att få med så mycket som möjligt. På så sätt kunde de elever som inte fick bli filmade undvikas. Genom filmningen fanns det möjlighet att gå tillbaka och titta närmare på det som hade pågått. Intervjuerna genomfördes för att få klasslärarnas åsikter om deras undervisning och därigenom kunna besvara frågeställningen.

3.1.1 Datainsamling

För att få föräldrarnas tillstånd att filma deras barn fick de besvara brev som skickades ut före besöken på de båda skolorna (se bilaga 1). Undersökningen gjordes i två femteklasser på två olika skolor under två dagar på respektive skola. Under observationerna i klassrummen både filmade vi och gjorde skriftliga anteckningar. Klasslärarna intervjuades (se bilaga 2) med hjälp av bandspelare. För att begränsa arbetet filmades endast svenska och de samhällsorienterande ämnena.

3.1.2 Undersökningsgruppens bakgrund

På skola A undersöktes 21 elever varav 17 stycken hade svenska som andraspråk. Eleverna kommer förutom Sverige från Kosovo, Bosnien, Kurdistan, Irak, Palestina och Polen. Klassläraren har ingen utbildning i svenska som andraspråk vilket han tycker är en klar nackdel. Han känner att han inte har tillräckliga kunskaper i svenska som andraspråk. De som jobbade i klassen förutom klassläraren var en specialpedagog och en svenska A-lärare. (Svenska A är den svenskundervisning som elever med svenska som andraspråk har.)

På skola B undersöktes 23 elever där samtliga har ett annat modersmål än svenska. Eleverna i klassen kommer från en hel del olika länder, till exempel forna Jugoslavien, Irak, Vietnam, Polen och Somalia. De allra flesta av eleverna är från Albanien. I klassen arbetar klassläraren som är utbildad ett till sju lärare i svenska/so, en assistent och en annan lärare som inte arbetar heltid. Skolan har en svenska A-lärare men alla lärare i hela området har nu börjat en utbildning i svenska A, något som klassläraren tycker att de verkligen behöver.

3.1.3 Databehandling

Elever, lärare och skolor nämns inte vid namn i arbetet. Detta för att ingen ska känna sig utpekad.

För att på ett tydligt sätt kunna redovisa resultatet delades skolorna upp i A respektive B, intervjuer och observationer skildes från varandra. Observationerna delades upp i två grupper, naturlig inläring respektive ej naturlig inläring. Givetvis fanns det gränfall men för att ge en så tydlig bild som möjligt av aktiviteterna valdes enbart dessa två kategorier. Det som upplevts under observationerna kallas för aktiviteter. Efter varje skola sammanfattas resultatet av undersökningen.

Vi har valt att göra uppdelningen av naturlig respektive ej naturlig inläring utifrån följande definition: ”Det mest utmärkande för vardaglig kommunikation är att den är muntlig och som regel, ett samtal ansikte mot ansikte. Vardagliga samtal handlar för det mesta om vardagliga situationer eller sådant som de konverserande är intresserade av att dryfta” (Wikström, 1996, s.135). Ytterligare ett kriterium för indelningen var att eleverna skulle ha förståelse för det som de skulle samtala om. Om eleverna inte förstår vad de ska prata om så vågar de inte heller säga något och därmed försvinner en av de viktigaste delarna i naturlig inläring det vill säga att kommunicera.

3.2 Skola A

3.2.1 Intervju med klasslärare på skola A

Det som framkom väldigt tydligt var att läraren tycker att det är viktigt att eleverna pratar mycket med varandra och att de har många naturliga övningar i klassen. De lägger ner väldigt mycket tid på att prata. Läraren säger att det är alltid något som behöver redas ut eller förklaras. Det är en väldigt invandrartät klass och läraren kan inte bedriva undervisningen som vanligt. Med vanligt menas att eleverna inte kan läsa en faktatext om till exempel stormaktstiden helt själva för de förstår inte merparten av orden i den. Eleverna kan läsa texten, men läraren måste vara med och förklara orden. Läraren har testat att ha undervisning om stormaktstiden så som läraren skulle ha gjort med elever som har svenska som modersmål, men det fungerade inte. Men de försöker att jobba med traditionella saker vid jul och påsk.

Läraren tror att orsaken till att eleverna inte kan läsa en faktatext själva beror på ”att det är många invandrare i klassen och att de bor i ett invandrartätt område. De pratar inte svenska med varandra, varken hemma eller här (i skolan)”. Vidare säger han också att eleverna har väldigt dåliga baskunskaper vilket beror på ovanstående. De klarar sig inte ute i samhället. Vissa av dem kan inte läsa skyltar, och de kan inte följa med i det som sägs på tv vad det gäller nyheter och så vidare. Detta gör att de hamnar efter.

Något som de jobbar väldigt mycket med i klassen är läsförståelse och att eleverna ska ta ställning till olika frågor. Detta med att ta ställning till något gör de mycket i något som kallas mentorsgrupper. De är indelade i tre mindre grupper med en lärare i varje grupp. Här diskuterar de saker, och eleverna ska stå för sina åsikter (se bilaga 3). De skriver oftast om olika utflykter som de har gjort eftersom eleverna då själva kan producera något. Om de skulle ha skrivit om en faktatext så hade eleverna blivit tvungna att skriva av. Läraren kan dock inte gå in och rätta texten språkligt då hade det inte blivit något kvar.

3.2.2 Observation på skola A

Figur 1 ger en överskådlig bild av hur undervisningen såg ut på skola A.

Aktivitet	Innehåll	Naturlig/Ej naturlig inläring
Aktivitet 1	Diskussion kring dagen	Naturlig inläring
Aktivitet 2	Diskussion i smågrupper	Naturlig inläring
Aktivitet 3	Diskussion kring veckan	Naturlig inläring
Aktivitet 4	Klassråd	Naturlig inläring
Aktivitet 5	Arbete med religion	Naturlig inläring
Aktivitet 6	Arbete med tankekarta	Ej naturlig inläring

Figur 1. Översikt av innehållet i aktiviteterna på skola A

Naturlig inläring

Aktivitet 1 (inledning av skoldagen): Det pratas om bowlingen som några av eleverna och läraren hade gjort föregående dag. Bland annat så diskuteras det varför man inte kan ha sina vanliga skor på sig när man ska bowla. Därefter övergår diskussionen till utvecklingssamtalen som skall ske under kommande veckor. Några av eleverna säger att deras föräldrar inte kan komma, och då uppstår en diskussion där läraren förklarar för

eleverna att det är viktigt att föräldrarna hör av sig till honom om de inte kan komma. Därefter går de igenom dagens datum, vem som har namnsdag och vad det blir för mat i matsalen. Denna aktivitet avslutas med att eleverna skriver veckans ord. Dessa ord kommer från en berättelse om Jakob (bibeln) som läraren har läst högt i klassen. Veckans ord är detsamma som rättstavning. Exempel på ord som eleverna ska skriva är: dricka, släkt, bråttom, världen och viktigt.

Denna aktivitet räknas till de naturliga eftersom eleverna pratar om sådant som de själva har upplevt (bowling) och sådant som tillhör deras vardag (datum och lunch).

Aktivitet 2 (Mentorsgrupp): När eleverna har mentorsgrupp är klassen uppdelad i tre grupper med cirka sju elever i varje grupp. De börjar lektionen med att återkoppla till det som de diskuterade senast. När de har mentorsgrupperna får eleverna prata om sina egna erfarenheter, vad de tycker om olika saker och ta ställning till olika frågor (se bilaga 3). Läraren förklarar varje fråga detaljerat för varje elev för att försäkra sig om att de verkligen förstår. Läraren påpekar att man har rätt att tycka olika och hon försöker att lotsa de elever som har svårt för att säga vad de tycker genom att ställa frågorna på olika sätt och ställa följdfrågor. Ändå är det en del av eleverna som ofta säger pass. Hela aktiviteten ägnas åt att arbeta med dessa frågor.

Eleverna får genom denna aktivitet utgå ifrån sig själva och prata fritt därför räknas denna till de naturliga.

Aktivitet 3 (Planering av veckan): Läraren planerar gemensamt med eleverna hur veckan ser ut. De skriver in i sin skoldagbok vad de har för läxor till respektive dag. Ännu en gång pratar de om utvecklingssamtalen och hur viktigt det är att föräldrarna hör av sig till honom. Läraren talar också om för eleverna hur viktigt det är att de visar sina skoldagböcker för sina föräldrar. De pratar om ART-läxan (vilket är ett arbetssätt man använder för att minska aggressivitet i skolorna) som de har till tisdagen. Eleverna har fått i uppgift att ge minst en instruktion till någon i klassen. Några av eleverna ger exempel på olika situationer då man ger instruktioner. Därefter gör de uppgifterna som finns i skoldagboken. Bland annat ska de rita och måla hur de tar sig till skolan på morgnarna. De ska även ta reda på om det kan finnas fem lördagar på en månad. Det diskuteras skottår och hur detta påverkar datumen och dagarna. Till sist så provar de sig gemensamt fram och kommer fram till att det kan finnas

fem lördagar på en månad. På den sista uppgiften ska de sortera ett antal olika ord i två olika spalter beroende på om de har två eller tre stavelser.

Aktivitet tre är naturlig eftersom eleverna pratar om här och nu (läxor) och sådant de har egna erfarenheter om (ge instruktioner).

Aktivitet 4 (klassråd): Här får eleverna diskutera sådant som de tycker är viktigt och sådant som de vill ändra på. Bland annat så vill de ha fritt en gång i månaden, fler utflykter, nya redskap på skolgården osv. Diskussionen flyter i stort sett på utan att läraren blandar sig i. Emellanåt kommenterar han dock det som har tagits upp och talar om för dem om sakerna är genomförbara eller inte. Under klassrådets gång är det till största delen samma elever som kommer med förslagen. De elever som inte säger något sitter bland annat och ritat eller småpratar med bänkkamrater.

Aktiviteten räknas som naturlig eftersom eleverna får prata fritt och säga vad de tycker och tänker om sådant som har med skolan att göra.

Aktivitet 5 (OÄ): Eleverna jobbar med att göra ett kollage om Abrahams barn. De jobbar med utgångspunkten att "alla har samma rötter". När de gör kollaget så utgår de från samma berättelse som de hade till "veckans ord". Eleverna som inte har någon uppgift sedan tidigare får välja något som de skulle vilja jobba med. Någon väljer att rita när Isak välsignar Jakob medan någon annan väljer att rita moln. Därefter påbörjas arbetet. Under lektionens gång diskuteras det hur de skall rita när Isak välsignar Jakob och läraren förklarar vad som görs när någon välsignas. På andra ställen i klassrummet diskuterar eleverna hur sand, en grotta och en slöja ska ritas. En liten grupp som ritat figurer har en livlig diskussion om hur änglar ser ut. En av pojkarna har nämligen ritat en ängel som har gröna kläder och skägg. En av flickorna säger att änglar ska ha vita kläder och vingar. Diskussionen slutar med att pojken som ritat ängeln med de gröna kläderna säger att ingen vet hur änglar ser ut och att det är tillåtet att tro olika. Pojkarna som jobbar med att rita sand på det stora kollagepappret har en diskussion om varför det blir märken på pappret när de ritat på golvet. Efter en stund kommer de på att det är klinkerstenarna som skapar mönstret. Under tiden som eleverna arbetar går läraren runt och tittar på vad de gör. Han ger eleverna tips och idéer på hur de kan rita sådant som de tycker är svårt. Han förklarar även ord som de inte förstår.

Denna aktivitet räknas till de naturliga eftersom eleverna arbetar med något som länkar samman alla de olika religionerna som finns i klassen. De får även diskutera fritt med varandra under lektionens gång.

Ej naturlig inläring

Aktivitet 6 (Svenska): Aktiviteten börjar med att de reder ut ett bråk som har uppstått kring en lek på lunchrasten. Läraren ber sedan eleverna att slå upp sidan 36 i deras bok. Läraren förklarar för en av eleverna att det är han som är lärare och att eleven inte kan prata samtidigt som han. Därefter följer en liten diskussion i klassen om att eleverna måste lyssna när läraren ska prata. Läraren frågar sedan om någon har gjort sidan 36. Han frågar eleverna om de vet vad ordet ”redovisa” betyder. Han förklarar ordet genom att säga att man berättar något. En av eleverna börjar läsa texten högt (den handlar om asagudarna). Eleverna turas om att läsa högt. När de har läst färdigt frågar läraren eleverna vad det är för figurer som de har läst om och vilka asagudarna var. En av eleverna svarar att de var från förr i tiden. Läraren berättar att vikingarna trodde på asagudarna. Därefter berättar läraren hur de kan göra när de ska berätta något utan att skriva ner allt. Han frågar eleverna vad tankekarta innebär. När han inte får något svar gör han en tankekarta där Jesus är i centrum. Runt honom skriver han Maria, Nasaret och lärjungar. Sedan tar de gemensamt ut nyckelord från de tre olika styckena som de läst om asagudarna. Under arbetets gång får läraren förklara ord som eleverna inte förstår, till exempel övergiven och skörd. Läraren förklarar sedan ännu en gång hur de ska göra en tankekarta. Eleverna får därefter en text som handlar om asagården som de ska göra en tankekarta på. De hinner dock inte göra så mycket innan det är dags att sluta för dagen.

Denna aktivitet är ej naturlig eftersom eleverna inte har någon förståelse i ämnet. Eleverna skulle bara svara utifrån det som stod i läroboken.

3.2.3 Sammanfattning av undersökning på skola A

Läraren på skola A tyckte att de hade mycket naturliga övningar i klassen. Fem av de aktiviteter som observerades klassas som naturliga eftersom dessa aktiviteter utgick från elevernas erfarenheter, tankar, sånt som ligger dem nära och tillhör deras vardag. Den aktivitet där eleverna sitter i olika mentorsgrupper är ett bra exempel på naturlig inläring där får eleverna diskutera utifrån deras egna erfarenheter och stå för sina åsikter. En av aktiviteterna klassas som ej naturlig trots att det diskuterades i klassen. Anledningen till att

denna aktivitet inte räknas till naturlig inläring är bristen på förförståelse för ämnet hos eleverna. Många av eleverna har inte bott i Sverige så länge därför har de inte fått någon undervisning i svensk historia. Aktiviteten bestod också av att eleverna skulle ge det rätta svaret, och det fanns inget utrymme för egna åsikter. I det stora hela försöker läraren använda sig av naturliga situationer och samtala med eleverna. Läraren har dock svårt för att uppmuntra alla elever till samtal. Det är ofta samma elever som står för diskussionerna i klassen.

3.3 Skola B

3.3.1 Intervju med klasslärare på skola B

Läraren anser att de som jobbar i klassen hela tiden lägger ned tid på att samtala med eleverna. Läraren försöker att ha mycket enskilt samtal med eleverna dels för att hon är ny i klassen och vill lära känna eleverna, dels för att eleverna ska prata mycket. ”Vårt mål på skolan är att alla ska kunna prata hela meningar.” Eleverna har också loggböcker som de skriver i varje vecka och som läraren svarar i. Läraren tycker att de sker en språkutveckling där också och att man i den får ett annat sorts samtal.

I klassen försöker de ha svenska A, men läraren tycker att det är svårt eftersom lärarna på skolan inte har någon utbildning i det. ” Vi försöker så gott det går att prata om begrepp och ge dem ord. Sen jobbar vi ganska mycket med EQ som är ett material där eleverna får lära känna sig själv och sina känslor, få ord på känslor”. Enligt läraren så beror mycket av bråken som äger rum på att eleverna inte har ord för vad de känner. I klassen jobbar de också mycket med datorn då eleverna med datorns hjälp får lära sig svenska på ett roligt sätt. De har olika frågespel och olika vitsar som eleverna har byggt upp. ”Vi försöker även uppmuntra eleverna till att bli bättre på sitt hemspråk därför att det utvecklar också det svenska språket.” De försöker att samarbeta med hemspråklärarna så att eleverna kanske kan jobba med samma sak med dem fast på deras språk. Om de har riktigt många elever av samma språkgrupp i sin klass så kommer hemspråkläraren in i klassen och jobbar.

Läraren i klassen börjar varje dag likadant. Först har de mysig belysning och lugn musik på. Eleverna får då en möjlighet till att koppla av innan dagen börjar. De elever som vill börja arbeta direkt får givetvis göra det. ”Sen så går jag igenom dagen och skriver upp på tavlan vad som ska hända så de både kan se och höra det. För de behöver verkligen få lite struktur och de

måste få veta att det alltid är likadant, samma sak som händer varje dag.” De försöker också jobba mycket med upplevelser. Det fungerar inte att bara läsa en text. På bilden har klassen jobbat med olika konstnärer, och då har läraren visat ett bildspel samtidigt som hon har gjort sin presentation av konstnären. Läraren bearbetar också de texter som eleverna ska få så att de blir på en lagom nivå eftersom eleverna i klassen är mycket olika.

Eleverna i klassen ligger på mycket olika kunskapsnivåer. På vissa elever märks det inte att de pratar ett annat språk hemma medan andra fortfarande delvis är kvar i förberedelseklassen. ”Självklart tar vi hänsyn till svenska två-eleverna, men man skulle ju behöva en plan för var och en.” De försöker även dela in klassen i olika grupper och göra uppgifter som är lagom svåra för just den gruppen.

Läraren tycker att det är jätteviktigt att göra undervisningen så naturlig som möjligt. ”Vi försöker ge dem lite upplevelse... Alltså, det är som när man åker till ishallen. Till exempel så pratar man om vad alla delar heter, man snörar skridskor, varför det heter skridskor, ismaskiner och ishall.” De pratar också mycket om aktuella händelser. Eleverna hjälper också varandra. De som är duktiga förklarar för de elever som har samma hemspråk på deras språk. ”Vi försöker så mycket som möjligt att koppla till verkligheten. Skolan är ju en del av verkligheten.”

3.3.2 Observation på skola B

Figur 2 ger en överskådlig bild av hur undervisningen såg ut på skola B.

Aktivitet	Innehåll	Naturlig/Ej naturlig inläring
Aktivitet 1	Diskussion kring besöket på ishallen	Naturlig inläring
Aktivitet 2	Diskussion kring dagen	Naturlig inläring
Aktivitet 3	Arbete kring elevernas datoranvändning	Naturlig inläring
Aktivitet 4	Tjejsnack	Naturlig inläring
Aktivitet 5	Halloweenfest	Naturlig inläring
Aktivitet 6	Göra klart (killar)	Ej naturlig inläring

Figur 2. Översikt av innehållet i aktiviteterna skola B

Naturlig inläring

Aktivitet 1 (svenska): En av pojkarna i klassen kommer in med en fågel i handen. Han har hittat den ute på skolgården. De samlas runt honom och börjar diskutera vad de ska göra med fågeln. Läraren föreslår att de ska lägga den i en låda och ta ut den till en buske så att ingen ska trampa på den. Eleverna har på förmiddagen varit i ishallen och åkt skridskor. Tjejerna har nu halvklass i svenska. Nu vill läraren att de ska berätta vad de tyckte om att vara i ishallen. De ska räcka upp handen när de vill säga något, och de ska säga det i en mening. Läraren skriver sedan upp det som eleverna säger på tavlan (se bilaga 4), till exempel ”Jag tyckte inte att det var roligt” sa M. När den tredje eleven säger sin mening så påpekar läraren att vi ska försöka att inte börja varje mening likadant. Läraren frågar då eleven om hon kan komma på ett annat sätt att säga sin mening. Läraren frågar sedan efter några nya ord som har med ishallen att göra. ”Vad heter det när du knyter skridskorna?” Hon säger att det heter snöra. Det heter så fast du gör likadant som när du knyter skorna. Läraren frågar också varför det heter skridskor. ”Skor vet vi ju vad det är men vad är skrid för något?” Hon visar hur man skrider, både med skridskor och när man går luciatåg. Läraren säger att det är som om man flyter fram. De pratar också om vad de hade för utrustning på sig när de åkte. De diskuterar även om en rad som läraren har skrivit på tavlan är lika med en mening. En av eleverna ska skriva in deras text på datorn så att de kan lägga ut den på hemsidan. Sen ska de göra klart sitt Å-ljudshäfte, och när det är klart ska de läsa i sina bänkböcker.

Denna aktivitet räknas till de naturliga eftersom de pratar kring elevernas upplevelser (skridskoåkning) och ord som kan uppfattas som svåra.

Aktivitet 2 (inledning av dagen): De pratar om vilket som är dagens datum och vilken vecka det är. Läraren frågar också vilken vecka och vilket datum det är när de kommer tillbaka efter lovet. Sen går de igenom vad som kommer att hända under dagen. De kommer att svara på olika frågor som har med datorer att göra, de ska ha lite svenska, tjejerna ska ha tjejsnack, killarna ska göra klart, vad de får till lunch. Sedan är det hemligt vad de ska göra på eftermiddagen. Idag börjar alla i kommunen fira något som heter X- stads profil. Läraren frågar vad profil är för något. Hon säger att det kan vara två saker. Till exempel kan det vara ett ansikte från sidan (läraren visar på sig själv) eller så kan det vara att en skola har en speciell inriktning. Det finns vissa klasser som är musikklasser och de har musik som profil. Hon frågar vad de tror att X-stads profil är för något. Hon ger dem en liten ledtråd. Läraren

frågar också varför de tror att det är så viktigt att kommunen har en profil. Hon avslutar med att säga att för att fira detta så ska skolans elever under dagen bli bjudna på glass.

Eleverna pratar om sådant som tillhör deras vardag (datum och lunch). Därför räknas aktiviteten till de naturliga.

Aktivitet 3 (svenska): Läraren visar det som hon gjorde på datorn föregående dag. Det är ett litet bildspel med frågor (se bilaga 5). Hon visar det på tavlan med hjälp av en projektor. Dessa frågor handlar om elevernas datoranvändning. De ska sedan få ett papper som de ska skriva ner sina svar på, och de ska göra detta enskilt. Läraren läser en fråga i taget, och eleverna ger olika exempel. Sedan delar läraren ut papper till dem som de ska skriva ner sina svar på. Antingen skriver de ner hela frågan och därefter svaret, eller så skriver de bara ner siffran på frågan och sedan svaret. Läraren går runt och tittar och svarar på frågor om de har några. När de är färdiga ska de ta fram något som de ska göra klart. Det kan vara att de inte har hunnit måla klart sina bilder som de målat som Picasso, Dali eller van Gogh, skrivit färdigt sin berättelse där de även ska måla en framsida eller så ska de ta fram sina bänkböcker och läsa. När det närmar sig rast så går läraren igenom vilka som ska sitta i infoteket.

Denna aktivitet räknas som naturlig eftersom ämnet var något som troligtvis alla kunde känna igen sig i. De utgick ifrån sig själva när de svarade på frågorna.

Aktivitet 4 (tjejsnack): Alla tjejerna ska ha tjejsnack med skolsköterskan. De ska prata om puberteten. De börjar med att titta på en film. Filmen har fem olika avsnitt där varje avsnitt är cirka 2-3 minuter långt. De olika avsnitten heter

1. från barn till vuxen
2. från flicka till kvinna
3. menstruation
4. från pojke till man
5. sädesuttömning

Efter filmen frågar skolsköterskan vad de tyckte om filmen om det var något de tyckte var svårt att förstå. Skolsköterskan har tidigare fått frågor av eleverna som hon ska svara på. Hon svarar på elevernas frågor med hjälp av olika bilder/planscher. Elevernas frågor är till exempel: Varför är det bara tjejer som blir gravida? Varför får inte killar mens? De pratar också om olika trosskydd, bindor, hygien vid mens och om bröst. Skolsköterskan förklarar

att det är olika från person till person när de olika sakerna sker. Eleverna ställer frågor som skolsköterskan besvarar. Eleverna får även med sig ett häfte med information som de kan läsa hemma i lugn och ro. Hon påpekar också att om de har några frågor kan de komma till henne eller ringa henne.

Aktiviteten räknas som naturlig eftersom flickorna i klassen fick en chans att prata om sådant som var viktigt för dem att veta.

Aktivitet 5 (Halloweenfest): Detta är sista lektionen innan höstlovet börjar, så klasslärarna från trean och femman har ordnat en liten Halloweenfest. Eleverna får under Halloweenfesten fika, dansa och pyssla. De gör masker, ser bildspel med olika Halloweenmotiv och gör en liten tankekarta om sådant som har med Halloween att göra. Efter festen pratar de om hur de tycker att festen har varit. Några tycker att det har varit roligt medan andra tycker att det har varit stökigt.

Aktiviteten var naturlig eftersom eleverna fick prata fritt kring sådant som hade med Halloween att göra med både elever och lärare. Detta gjorde att de fick lära sig nya ord inom detta område.

Ej naturlig inläring

Aktivitet 6 (göra klart): Denna lektion är halvklass pojkar. Det har varit ett bråk på rasten där några av pojkarna i klassen har varit inblandade så att läraren måste ta itu med detta nu i början på lektionen. Därför ska de pojkar som är kvar i klassrummet plocka fram något att arbeta med. Visa av eleverna plockar fram sina matteböcker, andra ritar och vissa viker pappersfigurer. Det är en annan lärare i klassrummet under tiden som ordinarie lärare är och löser konflikten med eleverna. Detta blir en så kallad göra färdigt-lektion. När läraren kommer tillbaka tittar hon på vad de håller på med och vad de har gjort.

Denna aktivitet räknas som ej naturlig eftersom definitionen som vi har utgått ifrån säger att eleverna måste kommunicera med varandra. I och med att eleverna arbetade enskilt uppnåddes inte detta kriterium.

3.3.3 Sammanfattning av undersökning på skola B

Läraren använder många naturliga inslag i undervisningen och försöker att ge eleverna så många upplevelser som möjligt. Fem av de aktiviteter som observerats klassas som naturliga. De pratade om aktuella händelser vilket var märkbart på aktiviteten där de pratade om ishallen då eleverna på förmiddagen hade varit och åkt skridskor. De bearbetade allt som hade med skridskoåkningen att göra. Läraren arbetade mycket med att eleverna både ska få se och höra det som händer under dagen. Genom att de pratade om dessa saker gav hon dem nya ord och begrepp. De pratade också om elevernas vardag genom att eleverna skulle svara på frågor om sin datoranvändning. Även här fick eleverna möjlighet att både se och höra frågorna. Genom att de diskuterade samtidigt som de gick igenom frågorna fick eleverna en förståelse innan de enskilt skulle svara på frågorna. Den aktivitet klassas som ej naturlig eftersom eleverna satt enskilt med att arbeta färdigt. Förklaringen var att det hade uppstått en konflikt på rasten som läraren var tvungen till att lösa. Läraren försöker och lyckas med att få in många naturliga inslag i undervisningen genom att hon tar hänsyn till elevernas bakgrund.

4. Diskussion

Vårt syfte med arbetet var att undersöka om naturliga övningar tillämpas i så stor utsträckning som lärarna tyckte. Det är ju lätt att säga att man arbetar på ett naturligt sätt men frågan är om lärarna är medvetna om vad det innebär att undervisa ”naturligt”. Enligt Ernström & Holmegaard (1993) handlar det inte om att eleverna bara ska få använda språket, utan det handlar om att de ska få använda språket i naturliga och meningsfulla sammanhang.

I tio av tolv aktiviteter anser vi att lärarna arbetade med naturliga övningar. En av aktiviteterna såg på ytan ut att vara naturlig, men vid en närmare granskning så låg det som diskuterades utanför elevernas referensramar. Denna aktivitet är nummer sex på skola A. Sjöqvist och Lindberg (1996) anser att lärarna måste tänka på att andraspråkselever inte har samma förförståelse som de svenska eleverna. Läraren på skola A är medveten om detta, men när han undervisade om hur eleverna ska ta ut fakta ur en text utgick han ändå ifrån ett material som eleverna inte hade någon förståelse om (asatron). Detta kan ha lett till att det som han försökte lära ut gick helt förbi eleverna, eftersom de var upptagna med att försöka förstå asatron istället för att fokusera på det som stod i texten.

Att lära sig ett andraspråk tar mycket lång tid. Enligt Pienemann byggs språket upp gradvis (Håkansson, 2000). Därför är det viktigt att lärare som arbetar med invandrarelever lägger ner mycket tid på att hjälpa dem utveckla sitt språk. Ett av målen i kursplanen för svenska som andraspråk är ju trots allt att andraspråkseleverna skall komma ikapp de elever som har svenska som modersmål. För att de ska kunna göra detta behöver eleverna rika möjligheter att prata med personer som har svenska som modersmål. Tingbjörn (1994) anser att det är ett problem att hitta sådana här möjligheter. Vi anser också att detta är ett problem i och med att flertalet av eleverna i de klasser som vi besökte var invandrare. Hur ska eleverna med svenska som andraspråk kunna komma ikapp de elever som har svenska som modersmål om de aldrig får någon möjlighet att få vara bland svenskar? De flesta av eleverna bor i områden som är mycket invandrartäta, och detta innebär att de nästan aldrig kommer i kontakt med det svenska språket i eller utanför skolan. Den enda gången de får prata med någon som har svenska som modersmål är i princip när de pratar med personalen på skolan. Givetvis finns det elever som man inte märker att de inte har svenska som modersmål på, men de flesta är ändå i stort behov av att få höra det svenska språket.

Enligt Ladberg (2000) finns det många olika saker som påverkar språkinläringen, till exempel motivation, rädsla och stress. Trots att det kan vara svårt för lärarna att hjälpa eleverna i deras språkutveckling måste lärarna ändå ha höga förväntningar på sina elever. Annars kommer de att sluta att anstränga sig. Inställningen hos läraren på skola A verkar vara att han hellre låter bli att göra vissa saker med eleverna, till exempel arbeta med svensk historia, eftersom eleverna enligt honom ändå inte kommer att ta till sig undervisningen. På skola B var inställningen annorlunda då läraren bearbetade texter från läroböcker innan eleverna fick dem. På så sätt fick vi intrycket av att läraren på skola B har högre förväntningar på sina elever.

När lärare arbetar med andraspråks elever är det viktigt att de inte bara inriktar sig på det språkliga utan att det pratas om kulturen i Sverige. Ladberg (2000) beskriver vilka svårigheter andraspråksbarnen kan stöta på som till exempel hur man hälsar och hur man umgås med varandra. Genom att lärarna på både skola A och B samtalar mycket med eleverna, bland annat när de går runt i klassrummet, och hjälper dem så märker eleverna hur de ska bete sig mot vuxna. Detta är något som kan skilja sig mycket emellan olika kulturer.

En av de viktigaste sakerna som litteraturgenomgången tar upp om naturlig inläring är att eleverna ska få uppleva det som finns i deras omgivning och som läraren undervisar om (Benckert 2000b s 86) . Hon skriver bland annat om att man kan ta med eleverna på promenader, till affären och till biblioteket. På detta sätt ser eleverna saker i deras egen miljö samtidigt som de hör språket (a.a) De ord som eleverna sedan stöter på ute i verkligheten måste läraren arbeta med i klassrummet. Undervisningssättet på skola B är ett bra exempel på detta i samband med besöket i ishallen. De diskuterade både hur de hade upplevt besöket och nya ord de stötte på.

Under besöket på skola B uppstod det bråk som läraren fick ta tag i. Detta gjorde att aktiviteten för de elever som inte var inblandade i bråket blev en göra klart-lektion som vi klassade som ej naturlig. På skola B arbetar lärarna mycket med att ge eleverna ord och begrepp som de behöver för att kunna uttrycka sig. Detta märktes klart och tydligt i samband med bråket som uppstod på grund av att eleverna inte hade några ord för att uttrycka vad de kände utan tog till slag och sparkar istället. I samband med diskussionen om bråket fick eleverna med hjälp av läraren möjlighet att sätta ord på sina känslor.

Lärarna tyckte att de använder många naturliga övningar i undervisningen och detta bekräftas genom vår undersökning. Lärarna låter eleverna samtala mycket och ger dem många olika upplevelser eftersom det är dessa saker som de behöver för att kunna lära sig det svenska språket.

Om undersökningen hade gjorts en gång till kunde undersökningstiden ha förlängts. Det hade också varit intressant att jämföra en invandrartät klass med en klass där de flesta elever har svenska som modersmål för att få en större helhetsbild.

Sammanfattning

Att lära sig ett andraspråk innebär mycket hårt arbete. Som lärare är det därför viktigt att vara medveten om hur man kan arbeta för att främja andraspråkinläringen samt att det finns en hel del olika faktorer som kan påverka språkinläringen, till exempel rädsla, stress och sorg. Det är viktigt att arbeta på ett naturligt sätt, det vill säga att han eller hon tar till vara på elevernas tidigare erfarenheter, att ha olika undervisningsmiljöer, att ha höga förväntningar på sina elever samt att ge dem rika tillfällen till att få använda språket. Det finns vissa riktlinjer i styrdokumentet som lärare ska ta hänsyn till.

Arbetets syfte var att ta reda på om naturliga inläringssituationer användes i så stor utsträckning som lärarna tyckte att de gjorde. För att få svar på vår frågeställning observerade och intervjuade vi två klasser på olika skolor. Observationen i klassrummen filmades och det gjordes även skriftliga anteckningar. För att kunna ge ett tydligt resultat delades skolorna upp i skola A respektive B. De aktiviteter vi observerade delades upp i naturlig och ej naturlig inläring. Denna uppdelning visar att tio av de tolv aktiviteterna var naturliga. Genom intervjuerna fick lärarna ge sin syn på naturlig undervisning. När observationerna sedan kopplades samman med intervjuerna blev det tydligt att lärarna arbetar med naturliga övningar i stor utsträckning som de tror att de gör. De utgår från elevernas tidigare erfarenheter när de diskuterar olika saker och förklarar ord som kan vara svåra för dem att förstå. Viktigast av allt är dock att de får många olika tillfällen till att använda språket.

Källförteckning

Arnqvist, Anders (1993) *Barns språkutveckling*, Lund, Studentlitteratur, ISBN 91-44-35961-6

Benckert, Susanne (2000a) ”Det var en gång – betydelsen av berättande och bokläsande för barns andraspråsutveckling i förskolan”, i Red. Åhl, Hans *Svenskan i tiden – verklighet och visioner*, Göteborg, HLS, ISBN 91-7656-471-1

Benckert, Susanne (2000b) ”Hur man kan arbeta med svenska som andraspråk med yngre elever, några exempel”, i *Att undervisa elever med svenska som andraspråk – ett referensmaterial*, Skolverket, Liber, andra omarbetade upplagan, ISBN 91-89313-69-0

Bergman, Pirkko (2000) ”Andraspråkselever och deras förutsättningar”, i *Att undervisa elever med svenska som andraspråk – ett referensmaterial*, Skolverket, Liber, andra omarbetade upplagan, ISBN 91-89313-69-0

Bergman, Pirkko & Sjöqvist, Lena (2000) ”Att tänka på sitt andraspråk - kan man lära ut det?”, i Red. Åhl, Hans *Svenskan i tiden – verklighet och visioner*, Göteborg, HLS, ISBN 91-7656-471-1

Donaldson, Margaret (1991), *Hur barn tänker*, Almqvist & Wiksell, ISBN 91-21-12237-7

Edlund, Ulf (2004) ”Stockholm satsar på tvåspråkiga elever – Nu växer intresset i hela landet”, i *Lärarnas tidning* nr 8, ISSN 1101-2633

Ernström, Ingegerd & Holmegaard, Margareta (1993) ”Ordförråd och ordinlärning”, i Red. Eva Cerù, *Svenska som andraspråk- mera om språket och inlärningen. Lärarbok 2*, Stockholm, Natur & Kultur, ISBN UR 91-26-95308-0

Forshage, Patrick (2000) ”Kursplanen i svenska som andraspråk ur elev perspektiv”, i *Att undervisa elever med svenska som andraspråk – ett referensmaterial*, Skolverket, Liber, andra omarbetade upplagan, ISBN 91-89313-69-0

Grundskolans kursplaner och betygskriterier (2000), Skolverket, Skolverket och Fritzes, ISBN 91-38-31729-X

Hyltenstam, Kenneth (2000) "Inledning", i Red. Eva Cerù, *Svenska som andraspråk – mera om språket och inläringen. Lärarbok 2*, Stockholm, Natur & Kultur, andra upplagan, ISBN 91-27-50464-6

Håkansson, Gisela (2000) "Svenska som första språk och som andraspråk. Likheter och skillnader", i Red. Åhl, Hans, *Svenskan i tiden – verklighet och visioner*, Göteborg, HLS, ISBN 91-7656-471-1

Ladberg, Gunilla (2000), *Skolan språk och barnets – att undervisa barn från språkliga minoriteter*, Lund, Studentlitteratur, ISBN 91-44-01296-9

Ladberg, Gunilla (2003), *Barn med flera språk, Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*, Stockholm, Liber, SBN 47-05199-X

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (2001), Utbildningsdepartementet, Västerås, Skolverket och Fritzes, ISBN 91-38-31413-4

Magnusson, Katarina (1986), *Invandrabarnen och skolan*, Stockholm, Almqvist & Wiksell, ISBN 91-21-05925-X

Naucière, Kerstin (2000) "....sen blev det svårare och svårare" – om turkiska och svenska barns socialisation inför skolstarten och deras läsförståelse i år 4", i Red. Åhl, Hans, *Svenskan i tiden – verklighet och visioner*, Göteborg, HLS, ISBN 91-7656-471-1

Nordheden, Inger (1996) "Barn från olika kulturer berikar varandra", i Hultinger, Eva-Stina & Wallentin, Christer (red.), *Den mångkulturella skolan*, Lund, Studentlitteratur, ISBN 91-44-00208-4

Sjöqvist, Lena & Lindberg, Inger (1996) "Svenska som andraspråk - varför det?", i Hultinger, Eva-Stina & Wallentin, Christer (red.), *Den mångkulturella skolan*, Lund, Studentlitteratur, ISBN 91-44-00208-4

Strandberg, Max (1996) "Mångfalden en guldgruva", i Hultinger, Eva-Stina & Wallentin, Christer (red.), *Den mångkulturella skolan*, Lund, Studentlitteratur, ISBN 91-44-00208-4

Tingbjörn, Gunnar (1994), *Svenska som andraspråk en introduktion. Lärarbok 1*, Stockholm, Natur & Kultur, ISBN UR 91-26-95306-4

Viberg, Åke (2001) Modersmål, fadersmål och andra språk, i *Pedagogiska Magasinet* nr 2, ISSN 1401-3320

Wellros, Sejja (1993) "Varje gång jag säger sten...", i Red.Eva Cerù, *Svenska som andraspråk- mera om språket och inläringen. Lärarbok 2*, Stockholm, Natur & Kultur, ISBN UR 91-26-95308-0

Wikström, Inger (1996) "Samhällsorienterade ämnen är språk och kultur", i Hultinger, Eva-Stina & Wallentin, Christer (red.), *Den mångkulturella skolan*, Lund, Studentlitteratur, ISBN 91-44-00208-4

Bilaga 1

Till föräldrar/målsman för _____

Vi är två studenter som går på Högskolan i Kristianstad. Vi går nu vår sista termin vilket innebär att vi nu ska skriva vårt examensarbete. Vi har valt att skriva om andraspråksinlärning och hur man arbetar på skolorna för att främja den. För att få bästa resultat på vår undersökning måste vi använda oss av videoinspelning, för att göra detta måste vi få ert tillstånd. Inspelningen kommer att vara helt anonym. Varken skolans namn eller elevernas namn kommer att användas i arbetet. Ingen förutom vi och vår handledare kommer att ta del av inspelningen.

Filmen är vårt personliga ansvar både under och efter utbildningen!

Med Vänliga Hälsningar Linda och Beata

Tillåter ni att ert barn finns med på videoinspelningen JA NEJ

Datum _____

Namn _____

Bilaga 2

Intervjufrågor

1. Bakgrund

- Elevantal i klassen.
- Antal svenska två elever i klassen.
- Personal som jobbar i klassen.

2. Vilken utbildning har du? Har du någon särskild utbildning i svenska två?

3. Hur mycket tid läggs ner på att samtala med eleverna?

4. Använder ni några speciella sätt för att svenska två eleverna skall komma ikapp de svenska eleverna?

5. Kan du ge exempel på uppgifter/teman där du anser att det är mycket naturliga samtal?

6. Tar ni hänsyn till svenska två eleverna när ni planerar undervisningen? På vilket sätt?

7. Hur viktigt är det att göra undervisningen så naturlig som möjligt, anser du?

Bilaga 3 (avskrift från stencil)

Isbrytare

Mål

1. Beetendemässiga

Medlemmarna skall:

1. Tala i gruppen genom att svara på direkta frågor.
2. Berätta om sig själva genom att svara på direkta frågor.

2. Kognitiva

Medlemmarna skall:

1. Förstärka utvecklingen av gruppidentitet genom att i strukturerad form berätta om sig själva för varandra.
2. Öka insikten om sig själva och andra genom att ge varandra återkoppling.

Material

Instruktioner för gruppledaren.

Tillvägagångssätt

Gruppledaren läser frågorna. Varje medlem svarar på varje fråga.

Instruktioner

Gruppledarinstruktionerna läses upp för gruppen. Följ den angivna formen.

Avslutning

De sista åtta frågorna fungerar bra för att få gruppen att koncentrera sig här och nu. Ingen ytterligare avslutning krävs.

Bilaga 3 (fortsättning)

Instruktioner för gruppledaren

Anm: Denna del kan läsas upp för gruppen så som den står eller förklaras med ledarens egna ord:

Den här övningen hjälper oss att få veta mer om varandra. Om vi inte känner varandra nu, kommer vi att göra det när övningen är slut. Om vi redan känner varandra bra, kommer vi troligen ändå att lära oss något nytt om varandra.

Jag kommer att ställa en fråga. Alla medlemmar i gruppen svarar på den, i tur och ordning. Alla måste svara på alla frågor, men ni kan säga ”pass” om ni behöver lite betänketid, så återkommer jag till er sedan.

Lyssna noga på varje persons svar. Varje medlem i gruppen är en unik och betydelsefull person.

Frågor:

1. Vilken är den bästa film du någonsin sett?
2. Vilken är den viktigaste personen som levt under din livstid?
3. Om du kunde bli ett djur, vilket skulle du då bli, och varför?
4. Vilken var den bästa dagen i ditt liv?
5. Vilket är ditt tidigaste minne?
6. Vad är du mest orolig för?
7. Vad skulle du vilja göra om fem år?
8. Om du hade 20 000 kronor, vad skulle du göra med dem?
9. Säg en sak som du inte tycker om när det gäller att vara med i den här gruppen? Säg en sak du tycker om?
10. En av de saker som folk gillar mest hos mig är.....
En av de saker folk gillar minst hos mig är .....
11. Den roligaste komiker jag vet är.....
12. Den årstid jag tycker bäst om är.....
Varför?
13. Den person i den här gruppen som har svårast att berätta om sig själv är.....
14. Den person jag lärt mig mest om idag är.....
15. Den person i den här gruppen som liknar mig mest är .....
Den person i gruppen som liknar mig minst är .....
16. Den person i den här gruppen som jag skulle kunna tänka mig att tillbringa den längsta tiden med på en öde ö, är ..... Varför?
17. Den person i gruppen som trivs bäst med livet är .....
18. Den person i gruppen som jag skulle vilja veta mer om är.....
19. Den person i gruppen som jag blir lite rädd för är.....
20. Det jag skulle vilja lära mig i den här gruppen är .....

Bilaga 4

Det de skrev på tavlan i skola B:

Jag tyckte inte att det var roligt sa M.

Jag tyckte inte att det var roligt när jag trillade sa V,
men det var kul när jag kunde åka.

Det var roligt sa D.

Vi fikade.

Vår utrustning var hjälm, vantar och skridskor.

Bilaga 5

Datorfrågorna på skola B:

1. Hur ofta använder du datorn?
2. Sitter du själv, tillsammans med kompisar eller någon vuxen?
3. Vad gör du när du använder datorn? Spel, chatt, roliga sidor, bilder m.m.
4. Vilka sidor brukar du använda?
5. Vad kan vara farligt man Internet?
6. Hur vet man om det man läser är sant?
7. Vad skulle du vilja använda datorn till i skolan?